

Identify the Factors Affecting the Foreign Trade Policy of Basic Goods in the Context of Economic Sanctions With Islamic Approach

ARTICLE INFO

Article Type

Research Article

Authors

Omid Hemmat afza ¹

Masoud Ahmadi ^{2*}

Rahman Ghaffari ³

How to cite this article

Omid Hemmat afza, Masoud Ahmadi, Rahman Ghaffari, Identify the Factors Affecting the Foreign Trade Policy of Basic Goods in the Context of Economic Sanctions, *Journal of Islamic Life Style Centeredon Health*, 2020:4(2): 304-317.

1. PhD Student, Department of Public Management, General Decision Making and Policy Making, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran

2. Assistant Professor, Department of Public Administration, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran (Corresponding Author).

3. Assistant Professor, Department of Public Management, General Decision Making and Policy Making, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran.

* Correspondence:

Address:

Phone:

Email: m.ahmadi4502@gmail.com

Article History

Received: 2020/08/01

Accepted: 2020/09/06

Published: 2020/09/21

ABSTRACT

Purpose: The purpose of this study is to identify the factors affecting the foreign trade policy of basic goods in the context of economic sanctions with an Islamic approach.

Materials and Methods: The present study is applied in terms of purpose and based on qualitative method and based on the data method. The statistical population included all policy makers, professors of the Center for Scientific Policy, university professors, researchers and experts active in the field of foreign trade policy and prominent economists. Sampling began with the available method and then continued with the snowball method in 15 interviews. Data saturation was obtained. To determine the validity of the findings, three techniques of data collection from multiple sources, negative case analysis and flexibility of the method were used. Mexico Dia software was used to analyze the data. In total, the model obtained in the present study consists of 6 dimensions, 77 components and 223 codes, respectively.

Findings: The final finding and achievement of the present study is a relatively comprehensive and complete model based on the implications and characteristics of foreign trade and is more appropriate than other models provided by experts in that they have been developed for non-commercial communities.

Conclusion: According to the obtained results, strengthening the foundations of economic independence by emphasizing product self-sufficiency and curbing inflation and reducing weakness in resource productivity and preventing the waste of resources and its optimal use to counter economic threats is the way.

Keywords: policy making, foreign trade, basic goods, economic sanctions, data method

شناسایی عوامل موثر بر خط مشی گذاری تجارت خارجی کالاهای اساسی در شرایط تحریم اقتصادی با رویکرد اسلامی

امید همت افزا^۱

دانشجوی دکتری، گروه مدیریت دولتی تصمیم گیری و خط مشی گذاری عمومی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران

مسعود احمدی^{۲*}

استادیار، گروه مدیریت دولتی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران (نویسنده مسئول).

رحمان غفاری^۳

استادیار، گروه مدیریت دولتی تصمیم گیری و خط مشی گذاری عمومی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران.

چکیده

هدف: هدف از پژوهش حاضر شناسایی عوامل موثر بر خط مشی گذاری تجارت خارجی کالاهای اساسی در شرایط تحریم اقتصادی با رویکرد اسلامی می باشد.

مواد و روش ها: پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش کیفی و مبتنی بر روش داده بیناد می باشد. جامعه آماری شامل تمامی سیاست گذاران، اساتید مرکز سیاست علمی کشور، اساتید دانشگاه، پژوهشگران و خبرگان فعال در عرصه سیاست گذاری تجارت خارجی و اقتصاددانان برجسته بوده که نمونه گیری با روش در دسترس، آغاز شد و پس از آن به روش گلوله برفی ادامه یافت در ۱۵ مصاحبه اشباع داده ها حاصل گردید. جهت تعیین روایی یافته ها نیز از سه تکنیک جمع آوری داده ها از منابع متعدد، تحلیل موارد منفی و انعطاف روش استفاده گردید. جهت تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزار «مکس کیو دی ای» استفاده شد. در مجموع الگوی به دست آمده در پژوهش حاضر به ترتیب اولویت مشتمل بر ۶ بعد، ۷۷ مؤلفه و ۲۲۳ کد است.

یافته ها: یافته و دستاورد نهایی پژوهش حاضر، الگوی نسبتاً جامع و کامل بر اساس استلزامات و ویژگی های تجارت خارجی است و از سایر الگوهای ارائه شده توسط صاحب نظران با توجه به این که برای جوامعی غیرتجاری تدوین شده اند، مناسب تر است.

نتیجه گیری: با توجه به نتایج به دست آمده تحکیم پایه های استقلال اقتصادی با تأکید بر خودکفایی محصولات و مهار تورم و کاهش ضعف در بهره وری از منابع و جلوگیری از اتلاف منابع و استفاده بهینه از آن برای تقابل با تهدیدات اقتصادی مسیر می شود.

کلمات کلیدی: خط مشی گذاری، تجارت خارجی، کالاهای اساسی، تحریم اقتصادی، روش داده بیناد.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۵/۱۱

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۶/۱۶

* نویسنده مسئول: m.ahmadi4502@gmail.com

مقدمه

یکی از ابزارهای اقتصادی و سیاسی برای تحمیل خواسته های یک کشور و یا به عبارتی تأمین منافع آن به وسیله کشور دیگر استفاده از تحریم هاست، در این حالت کشور بزرگ و صاحب نفوذ در دنیای سیاست و اقتصاد قادر خواهد بود با اعمال محدودیت بر روی اقتصادی کوچک تر و صاحب نفوذ کم تر از خود، هزینه های اقتصادی و سیاسی بر کشور کوچک تر تحمیل کند و این وضعیت در صورت همراهی سایر بازیگران مهم اقتصادی و سیاسی در جهان با کشور بزرگ تحریم کننده، ابعاد جدی تری به خود می گیرد، وضعیتی که در مورد تحریم های اعمال شده بر اقتصاد ایران متصور است (۱).

کشور ایران در سال های اخیر با یکی از این تغییرات گسترده روبرو شده و آن به وجود آمدن شرایط تحریم های اقتصادی است. برای مبارزه با این شرایط نامطلوب چه در دوران تحریم و چه در دوران پس از تحریم چاره ای به جز مقاومت و تلاش برای خوداتکابی اقتصادی نخواهیم داشت (۲).

از سوی دیگر ثبات بازار داخلی به ویژه در حوزه بازار کالا و خدمات، همواره مورد توجه سیاست گذاران و برنامه ریزان بوده این سیاست ها که در حوزه سیاست های تنظیمی طبقه بندی شده و زیر مجموعه سیاست های بخش عمومی قلمداد می شوند، در حوزه تأمین و تنظیم بازار کالاهای اساسی اهمیت بسیاری در اقتصاد ایران داشته و تأمین و دسترسی به کالاهای اساسی، ثبات قیمت این کالاها و ... از منظر ملاک های معیشت، تغذیه ای، فقر و ... همواره مورد توجه دولت بوده است. بر این اساس ارزیابی اثر گذاری سیاست های تنظیم بازار کالاهای اساسی بر شاخص رفاهی هزینه زندگی، موضوع بسیار مهمی می باشد (۳).

در کشورهایی نظیر ایران که دارای اقتصادی ساده بوده و دارای شبکه کوچکی از تعاملات هستند و ترکیب سبد کالاهای صادراتی آن ها عمدتاً از منابع طبیعی بدست آمده که بر اساس طبقه بندی کالاها به لحاظ میزان پیچیدگی، عموماً در شمار ساده ترین کالاها جای می گیرند و پشتوانه ضعیفی از دانش مولدی دارند، در شرایط تحریم اقتصادی بسیار مورد تهدید و آسیب پذیر خواهند بود. حال سوال این است چه عواملی بر خط مشی گذاری تجارت خارجی کالاهای اساسی در شرایط تحریم اقتصادی کشور موثر هستند؟ چه راهبردها و استراتژی هایی در این رابطه وجود دارد؟ و چه نتایج و پیامدهایی به دنبال دارد؟ با توجه به مطالب ذکر شده هدف از پژوهش حاضر شناسایی عوامل موثر بر خط مشی گذاری تجارت خارجی کالاهای اساسی کشور در شرایط تحریم اقتصادی می باشد.

مبانی نظری

خط مشی گذاری عمومی به فعالیت های دولت و اهدافی که برانگیزنده این فعالیت هاست اشاره می کند (۴). خط مشی، صرف اتخاذ یک تصمیم نیست، بلکه پروسه ای شامل تمام اعمالی است که از زمان احساس امکان بروز مشکل شروع و در نهایت به ارزیابی نتایج حاصل از اجرای خط مشی، ختم می گردد. در مفهوم کلی، خط مشی، الگوی پایداری است که انتظارات مختلف و گاهی

سیاست‌گذاران، اساتید مرکز سیاست علمی کشور، اساتید دانشگاه، پژوهشگران و خبرگان فعال در عرصه سیاست‌گذاری تجارت خارجی و اقتصاددانان برجسته و صاحب‌نظران مرتبط با عنوان پژوهش خواهند بود. مشارکت‌کنندگان این جامعه کسانی هستند که حوزه علمی یا اجرایی کار آن‌ها مرتبط با عنوان تحقیق باشد. بدین ترتیب دانشگاهیانی که در زمینه سیاست‌گذاری عمومی، تنظیم بازار کالاهای اساسی، اقتصاد مقاومتی دارای مقاله پژوهشی هستند، و همچنین سیاست‌گذاران این حوزه مانند نمایندگان مجلس، کارگزاران شرکت بازرگانی دولتی و نهادهای مربوطه در زمره جامعه مشارکت‌کنندگان تحقیق قرار دارند.

بر اساس تجارب پیشین و مطالعات متداول انجام شده با استفاده از راهبرد نظریه داده بنیاد، پیشنهاد شده است که برای رسیدن به اشباع نظری معمولاً بین ۱۵ تا ۳۰ نمونه مورد استفاده قرار گیرد. هرچند که تعداد مشخصی نمی‌توان تعیین نمود و بر اساس عوامل مختلفی ممکن است با انجام مصاحبه‌های کمتر و یا بیشتری نیز به اشباع نظری دست یافت. بر این اساس، جهت شناسایی مشارکت‌کنندگان متناسب با هدف پژوهش و از درون جامعه انتخاب شده، از روش نمونه‌گیری گلوله برفی که یک روش هدفمند محسوب می‌شود، استفاده شد. این روش نمونه‌گیری به پژوهشگر این امکان را می‌دهد تا با استفاده از قضاوت شخصی و یا معرفی توسط خبرگان اولیه مورد مراجعه، سایر نمونه‌ها انتخاب شوند. در روش گلوله برفی ابتدا چند نمونه مناسب که از اشراف مناسبی در موضوع مورد مصاحبه برخوردارند، با بررسی‌های عمیق پژوهشگر مشخص می‌شوند و سپس با انجام مصاحبه با آنها، سایر نمونه‌های مناسب، با مشارکت مصاحبه‌شدگان اولیه، شناسایی می‌شوند. در این رابطه، نکته مهم، گردآوری اطلاعات کافی برای اشباع جهت دستیابی به نظریه برخاسته از دل داده‌ها است.

بنابراین ابتدا سه نمونه و مصاحبه اولیه بر اساس شناخت اولیه پژوهشگر مبنی بر معیارهای عمومی و اختصاصی مذکور از خبرگی آن‌ها درباره پدیده مورد مطالعه انجام شد و ضمن گردآوری و تحلیل داده‌های آنها، با کمک آنها چندین خبره دیگر مشخص شد و این شناسایی خبرگان بعدی به همین ترتیب در مصاحبه‌های بعدی تکرار گردید و نمونه‌تجمیع یافته‌ای (گلوله برفی شده) را فراهم نمود. بر این اساس، در مجموع حدود ۸۰ نفر به عنوان نمونه اولیه انتخاب شدند و از طریق مراجعه حضوری، تلفن و یا پست الکترونیکی درخواست مشارکت در پژوهش همراه با سؤالات و هدف تحقیق خدمتشان ارائه شد. با این وجود، به دلایل مختلفی همچون عدم تمایل به مشارکت، کمبود وقت، شیوع بیماری کرونا و هماهنگ نشدن وقت مناسب و تعویق چند مرتبه‌ای جلسه مصاحبه، پیشامدهای ناخواسته، در مجموع تعداد اعضای مشارکت‌کننده در مصاحبه‌ها به ۲۵ نفر رسید. با این حال، با تحلیل‌های اولیه انجام شده بر روی داده‌های به دست آمده، در مجموع و در انتهای مصاحبه ۱۰ نفر از مشارکت‌کنندگان به دلیل تکرار مطالب (رسیدن به اشباع نظری)، غنای اندک محتوای تجارب ابراز شده و صرف زمان و دغدغه) اندک جهت مشارکت در پژوهش (کمتر از یک ساعت مصاحبه) حذف گردید و از این رو تعداد نمونه‌های

متناقض را پاسخ می‌دهد و برای جلب همکاری در حل مسائل، انگیزه ایجاد می‌کند. خط مشی دو ویژگی دارد: الف) خط مشی، الگویی عملی است، نه یک رویداد مجرد و انتزاعی؛ ب) خط مشی، عملی اجتماعی محسوب می‌شود. زیرا باید عوامل ناسازگار را با ایجاد انگیزه برای اقدام جمعی در افرادی که اهداف مشترک دارند، را شناسایی کند (۵). سیاست‌گذاری عمومی مجموعه فعالیت‌های حکومتی است که تاثیر مستقیم یا غیرمستقیم بر زندگی شهروندان دارد (۶). تجارت خارجی و بین‌الملل از دیرباز در رشد و توسعه اقتصادی کشورها نقش داشته و پیدایش صنایع، پیشرفت علوم و فنون و سیر سریع تمدن با انگیزش تجارت و شتاب بخشی به سرمایه‌گذاری خارجی اهمیت آن را دو چندان نموده است، بنابراین در جهان امروز از تجارت به عنوان نیروی محرکه مهم رشد و توسعه یاد می‌شود و راهبردهای تجاری در ترکیب با راهبردهای توسعه‌ای دیگر به عنوان مهم‌ترین روش برای نیل به اهداف مذکور در نظر سیاست‌گذاران قرار گرفته‌اند. اگر سیاست‌های تجارت خارجی کشور در چارچوب یک راهبرد بازرگانی صحیح پیش رود به تجارت صرفاً به عنوان مفری برای مازاد یا کمبود تولید داخلی نگریسته نمی‌شود، بلکه تجارت خارجی به عنوان عامل تعیین‌کننده رشد اقتصادی و وسیله ارتقای فناوری، کارایی و بهره‌وری کل عوامل شناخته خواهد شد. (۷).

تحریم‌های اقتصادی اقدامات عموماً اقتصادی قهری انجام شده‌ای می‌باشند که به وسیله یک یا تعدادی از کشورها علیه کشوری دیگر، یا دولت، و یا افراد داخل آن کشور به منظور ایجاد تغییری در رفتار یا سیاست صورت می‌پذیرند. پس از پیروزی انقلاب اسلامی و استقرار نظام جمهوری اسلامی در ایران، همواره چگونگی برخورد و مقابله با این نظام حکومتی جدید از جایگاه ویژه‌ای در متن سیاست خارجی و مباحث استراتژیک دولت آمریکا برخوردار بوده است. در این مقطع زمانی (۱۹۷۹ م. مطابق با ۱۳۵۷ ه.ش. تا کنون) هریک از دولت‌های روسای جمهور این کشور کوشیده‌اند شیوه و چارچوب خاصی را برای نظام‌مند ساختن الگوی رفتاری دولت آمریکا در جهت محدود ساختن خطرات ناشی از انقلاب اسلامی ایران فراهم آورند. در همین راستا در ادامه تحریم‌های اقتصادی وضع شده توسط کشور آمریکا بر علیه ایران، در ماه ژوئن سال ۲۰۱۰ م. قانون تحریم‌های یک جانبه در کنگره آمریکا علیه سیستم بانکی و انرژی ایران به تصویب رسید و به موجب این قانون شرکت‌های خارجی که به پیشرفت صنعت نفت ایران کمک کنند و همچنین بانک‌های خارجی که زمینه دسترسی ایران به سیستم مالی بین‌المللی را فراهم کنند، از فعالیت گسترده در ایالات متحده و همچنین دریافت امتیازهای مالی منع خواهند شد. (۸) و در یکی از آخرین اقدامات در ۱۱ مرداد ۱۳۹۶ (۲۰۱۷ آگوست) بر خلاف تعهدات مندرج در توافقنامه موسوم به برجام تحریم همه جانبه آمریکا علیه ایران که به «کاتسا» معروف شده است، توسط ترامپ رئیس‌جمهور آمریکا امضاء و ابلاغ شد.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش کیفی و مبتنی بر روش داده بنیاد می‌باشد. جامعه آماری شامل تمامی

مورد مصاحبه و تحلیل نهایی شده که حد اشباع نظری پژوهش را مشخص کرد، به ۱۵ مشارکت کننده رسید. مدت زمان انجام مصاحبه ها از یک ساعت تا چهار ساعت (با متوسط دو ساعت در مجموع برای هر مشارکت کننده در طی یک تا دو جلسه برای هر مصاحبه به طول انجامید که نسبت به مصاحبه های عمیق نیمه ساختاریافته متداول، زمان و تعداد قابل قبولی است.

جهت تعیین روایی (تأییدپذیری) یافته‌ها نیز از سه تکنیک جمع‌آوری داده‌ها از منابع متعدد، تحلیل موارد منفی و انعطاف روش استفاده گردید. منابع داده‌ها متنوع بوده و همسوسازی به کار گرفته شده است. نرم افزار مورد استفاده برای تحلیل داده «مکس کیو دی ای» می باشد.

یافته‌ها

هدف از پژوهش حاضر شناسایی عوامل موثر بر خط مشی گذاری تجارت خارجی کالاهای اساسی در شرایط تحریم اقتصادی می باشد. داده‌های پژوهش از طریق فرایند کدگذاری مبتنی بر طرح نظامدار نظریه برخاسته از داده‌های استراوس و کوربین (۱۹۹۸) تحلیل شدند. مراحل تحلیل داده‌ها از طریق کدگذاری باز، محوری و انتخابی انجام شده است.

به منظور کدگذاری باز، تمامی مصاحبه‌ها در نرم افزار Maxqda وارد شده و بررسی‌های لازم انجام و کدهای مورد نظر استخراج شدند. برچسب گذاری کدها با استناد به مصاحبه‌ها انجام شده، نمونه‌ای از کدگذاری‌ها در جدول نشان داده است:

جدول ۱. نمونه کدهای شناسایی شده

متن مصاحبه	کد شناسایی شده
به دلیل تحریم‌های وضع شده و محدودیت در فروش نفت و کاهش منابع درآمد ارزی در صورت لزوم مجبور به تهاتر خواهیم بود که در این صورت برای قدرت بیشتر در چانه‌زنی می‌بایست حوزه صادرات کالا در کشور تقویت و کالاهای های صادراتی متنوع داشته باشیم.	تهاتر واردات و صادرات
ضرورت ایجاد بستر روان برای حرکت بازیگران اصلی اقتصاد، یعنی فعالان اقتصادی لازم است. در این شرایط سخت، تصمیمات دولت باید عمدتاً معطوف به رفع مسائل مشکل ساز برای تولید، چه در سطح سرزمین اصلی و چه در مناطق آزاد باشد. باید دولت تصمیماتش برای واردات	ایجاد مناطق آزاد تجاری با اوراسیا و ویژگی‌های مناطق آزاد تجاری در ایران

کالاهای مصرفی در هر منطقه، سهمیه‌ای جداگانه اختصاص دهد.

انتخاب همکاران با بانک مرکزی برای انتخاب کارگزاری‌های بانکی جایگزین با مدنظر بانکی جایگزین	انتخاب کارگزاری‌های بانکی جایگزین
ارزیابی دوره‌های اثر سیاست‌های ارتقای صادراتی دولت و میزان تأثیرگذاری انواع برنامه‌های تشویقی برای بهبود صادرات بخش خصوصی	ارزیابی سیاست‌های ارتقای صادراتی دولت
اختصاص بخشی از منابع اتاق بازرگانی به‌عنوان نماینده بخش خصوصی در جهت افزایش تعداد رایزن‌های بازرگانی در سراسر دنیا	افزایش تعداد رایزن‌های بازرگانی در سراسر دنیا

لحاظ کردن مکانی مشخص برای رایزن های تجاری کشور. در وضع فعلی رایزن‌ها در سفارتخانه‌های ایران مستقر هستند و همین موضوع باعث شده است تا آنها با عجز شدن با مسایل سیاسی نتوانند از پتانسیل‌های لازم جهت توسعه بخش تجارت استفاده کنند.

در ادامه به بررسی کدگذاری باز برای عوامل تشکیل دهنده مدل داده بنیاد پرداخته شد. کدگذاری محوری مرحله دوم تجزیه و تحلیل داده‌ها در نظریه‌پردازی زمینه‌ای در این پژوهش است. هدف این مرحله برقراری رابطه بین مقوله‌های تولید شده در مرحله کدگذاری باز است. بعد از استخراج کدهای اولیه به دسته بندی و مفهوم سازی پس از هر مصاحبه پرداخته شده است و مفاهیم به صورت پیوسته و با مقایسه مستمر بازنگری شدند و مفاهیم نهایی و مقولات تشکیل شدند.

طی کدگذاری محوری، مقوله‌های مستخرج از کدگذاری باز و کدگذاری ثانویه تحت ۶ دسته شامل مقوله محوری، شرایط علی، شرایط مداخله‌گر، شرایط زمینه‌ای، راهبردها و پیامدها قرار گرفته‌اند. بر اساس هدف پژوهش مقوله محوری عوامل موثر بر خط مشی‌گذاری تجارت خارجی کالاهای اساسی در شرایط تحریم اقتصادی است. در ادامه چگونگی شکل‌گیری شرایط علی، مداخله‌گر، زمینه‌ای، راهبردها و پیامدها براساس جدول و نمودار بیان شده است.

در پژوهش حاضر براساس دیدگاه مشارکت‌کنندگان مقوله‌های شناسایی شده بشرح جدول زیر به مقوله وسیع‌تر دیگری به نام شرایط علی ارتباط داده شده است.

جدول ۲. کدگذاری باز داده های کیفی (شرایط علی)

مضمون	مقوله	کد باز
زیرساخت ها و عوامل فنی		فناوری اطلاعات
		دانش فنی
		زیرساخت های تکنولوژیکی همگامی با تجارت جهانی
آموزش		همگامی با پیشرفت های تکنولوژی های بین المللی
		آموزش کارشناسان
		تبادل اطلاعاتی با کشورهای موفق (روسیه)
شرایط علی		مشارکت موسسات آموزشی ایران با موسسات معتبر جهانی
		افزایش آگاهی و تخصص تصمیم گیرندگان و مدیران در دانش تجارت
		فرهنگ خط مشی گذاری براساس مولفه های اقتصاد مقاوتی
فرهنگ سازی		فرهنگ اعتماد به بازیگران سیاسی
		نیاز به تغییر نگرش نیروی انسانی متناسب با سیستم ها، اجتناب از بخشی نگری
		نقدپذیری
قوانین و مقررات		فرهنگ سازی همکاری بین سازمانی
		نیاز به به روز رسانی قوانین
		نیاز به همگام سازی قوانین داخلی با قوانین بین المللی
عوامل درون سازمانی		قوانین سخت گیرانه و دست و پا گیر فعلی
		نیاز به ایجاد سازگاری بین قوانین و مقررات و نهادهای موجود
		نیاز به ساده سازی قوانین
عوامل بین المللی		توجه به قراردادهای منطقه ای و بین المللی
		لزوم تجمیع عوارض
		همکاری سازمان ها در طول زنجیره تأمین، رفع مشکلات مرتبط با سازمان ها در جلسات مشترک
عوامل گمرکی		نیاز به تعامل صحیح و کارآمد سازمان های مرتبط با گمرکات مرزی
		جلوگیری از موازی کاری
		نیاز به رفع فرآیندهای اداری
کیفیت آمار و اطلاعات		نیاز به همگامی با سازمان های بین المللی تجاری
		تعامل با کشورهای همجوار
		پروتکل و کنوانسیون های بین المللی
کسب و کارهای داخلی		ارتباطات و همکاری تجاری بین المللی
		تبادل اطلاعات با سازمان های بین المللی
		نیاز به شناسه یکتای فعالان اقتصادی
شفاف سازی		نیاز به شناسه یکتای کالا
		تعاملات میان ذینفعان و کارکنان گمرک
		تعرفه های گمرکی
کسب و کارهای داخلی		همکاری با سازمان جهانی گمرک
		نیاز به آمار و اطلاعات دقیق تجارت بین المللی
		نیاز به بانک اطلاعاتی به روز
شفاف سازی		بازنگری آمار و اطلاعات تولیدات داخلی
		شکاف دیجیتالی در نهادهای دخیل در صادرات
		گسترش فناوری اطلاعات و ارتباطات
شفاف سازی		ارائه داده های شفاف و روشن از تصمیمات صادراتی
		پایش مستمر شفافیت در خط مشی گذاری صادراتی

بررسی نقش رسانه‌های سازی پنهان کاری‌های سیاسی		
شفاف سازی اصول حکومتی اقتصاد مقاومتی با اهداف صادرات	شفاف سازی	
صادرکنندگان مدعی مشارکت در تصمیم‌گیری	ذی نفعان کلیدی	شرایط علی
تضاد منافع ذی نفعان		
ذی نفعان ناراضی		
رویکرد اسلامی حاکم بر کشور		
عدم حضور ایران در تجارت بین‌المللی	عوامل سیاسی و اقتصادی	
تعاملات حوزه‌های کلیدی تصمیم‌گیری		
نیاز به تغییر تمرکز حاکمیت از کنترل‌های فرعی به فرآیندهای اصلی		

راهبردها مبتنی بر کنش‌ها و واکنش‌هایی برای کنترل، اداره و بازخورد پدیده مورد بررسی هستند. راهبردها هدفمند هستند به دلیلی صورت می‌گیرند. همواره شرایط مداخله‌گری نیز حضور دارند که راهبردها را سهولت می‌بخشند و یا آن را محدود می‌کنند

جدول ۳: کدگذاری باز داده‌های کیفی (شرایط راهبردی)

مضمون	مقوله	کدباز
		شفاف‌سازی آمار و اطلاعات
		شفاف‌سازی تسهیلات
		حمایت از کارآفرینی و نوآوری
		حمایت از تحقیق و توسعه
	تقویت رقابت پذیری	تعیین راهبردی مشخص برای جایگزینی مبادی وارداتی برخی کالاهای اساسی از جمله گندم و ذرت از کشورهای همچون برزیل و اوکراین به کشور روسیه
		وضع عوارض به کالاهای وارداتی متناسب با شرایط تجاری ایران
		حمایت از ایجاد نمایشگاه‌های تخصصی بین‌المللی
		ترویج مدیریت دانش
		حمایت از نوآوری دانشی، اقتصادی و فنی
		حمایت از نخبگان
	توسعه اقتصاد دانش بنیان	ارتباط صنعت و دانشگاه
		تجاری‌سازی فناوری‌های نوین
		تغییر رویکردهای سنتی در امور اقتصادی
		رایزنی‌های دیپلماتیک در راستای موافقتنامه‌های تجاری
		برنامه‌ریزی استراتژیکی جهت تنظیم دیپلماسی با همسایگان با استفاده از الگوهای نوین
		استفاده از پتانسیل‌های هیات‌های تجاری بخش خصوصی
		تلاش و حمایت جدی مقامات کشور در احیای جاده ابریشم با کمک کشور چین برای اتصال چین به اروپا از مسیر ایران
		انسجام نهادهای دولتی موثر در امر تجارت و حمایت‌های سراسری و غیرهدفمند از بنگاه‌های اقتصادی در کنار اتخاذ رویکرد جایگزینی واردات
	مدیریت واردات	تهاتر واردات و صادرات
		برنامه‌ریزی صحیح برای ترخیص کالاهای وارداتی
		بستر سازی کارآفرینی
		توسعه خودکفایی در کالاهای مصرفی
		حمایت از تولید ملی
		حمایت از کیفیت‌گرایی

کنترل قاچاق کالا		
بازنگری و اصلاح قوانین سخت گیرانه و دست و پاگیر فعلی در توسعه ترانزیت		
بررسی و بازنگری جدی در سیاست گذاری تجاری با کلیه کشورهای طرف قرارداد ایران	بازنگری قوانین و مقررات	
حذف قوانین دست و پاگیر گمرکی		
استفاده از ابزارهای تشویقی برای ترغیب و تشویق هر چه بیشتر فعالان صادراتی حوزه فناوری اطلاعات		
رانت زدایی	تقویت نهاد بازار	
نظام جامع اطلاعات بازار		
اصلاح نظام ارزی		
استفاده از تجارب مثبت قوانین تجارت خارجی کشورهای پیشرو	راهبردها	
تشکیل کارگروه ملی تسهیل تجارت خارجی		
انجام مبادلات تجاری با واحد پول شرکای تجاری		
انتخاب کارگزاری های بانکی جایگزین		
ارزیابی دوره های اثر سیاست های ارتقای صادراتی دولت و میزان تاثیر گذاری انواع برنامه های تشویقی برای بهبود صادرات بخش خصوصی	موارد تسهیلی تجاری	
اختصاص بخشی از منابع اتاق بازرگانی به عنوان نماینده بخش خصوصی در جهت افزایش تعداد رایزن های بازرگانی در سراسر دنیا		
لحاظ کردن مکانی مشخص برای رایزن های تجاری کشور		
نمی توان پیش بینی کرد و الزاما همان هایی نیستند که افراد قصد آن را داشته اند.	پیامدها نتایجی است که در اثر راهبردها پدیدار می شوند. پیامدها نتایج و حاصل کنش ها و واکنش ها هستند. پیامدها را همواره	
جدول ۴: کدگذاری باز داده های کیفی (پیامدها)		
مضمون	مقوله	کدباز
هوشند سازی اقتصاد منطقه ای و بین المللی		جذب سرمایه های خارجی
		رشد پایدار صادرات
		بهبود مقاومت اقتصادی کشور در جایگاه بین المللی
		بهبود پیوندهای راهبردی تجاری
ارتقای کارایی و پیشرفت بازارهای مالی		افزایش دسترسی به خدمات مالی
		بهبود قیمت خدمات مالی
		بهبود سلامت سیستم بانکی
		بهبود وضعیت مقرراتی مالی
پیامدها	توانمندسازی قابلیت های صنعتی	رقابت سازی سالم در محیط صنعت
		افزایش کارایی راهبردی صنعتی به صورت عام و خاص
		بهبود توان تولید کالاهای پیشرفته
		یوایی محیط صنعت
ایجاد مزیت رقابتی		رقابت سازی سالم در بازار
		سیاست های رقابتی
		تسهیل تجارت
ارتقای آمادگی فناوری		بهبود ظرفیت های فناوری به طور عام و خاص
		بهبود شاخص استفاده از فناوری

شاخص اثربخشی فناوری		
بهبود شاخص های کمی و کیفی تولید داخلی		
میزان توسعه خوشه ها	کارایی محیط کسب و کار	
بهبود مدیریت حرفه ای		
تسهیل صنایع کوچک و کسب و کارهای جدید		
شایسته گزینی		
بهبود توانمندی های نیروی انسانی	بهبود بازار نیروی کار	
افزایش بهره وری نیروی کار		
قانون کار عدالت محور		
قانون کار تولید محور		
پیش بینی پذیری		
اندازه و تنوع تقاضا	افزایش بهره وری کمی و کیفی بازار داخلی	
خریداران پیشرفته		
دسترسی به متخصصین		
کیفیت تحقیقات و پژوهش های علمی	بهبود بازار نیروهای تخصصی	
کیفیت همکاری دانشگاه و صنعت		
کیفیت آموزش		
مشروعیت حکومت	مشروعیت نهادی	
مشروعیت سیاسی		
نشاط اجتماعی	رضایت ذی نفعان	
مشارکت عمومی		
پایداری خط مشی	کیفیت خط مشی	
تامین منافع عمومی		
اعتماد به خط مشی گذاران	اعتماد ذی نفعان	
اعتماد به حکومت		
امنیت اقتصادی	سرمایه گذاری در تولید	پیامدها
تحرک اقتصادی		
برنامه ریزی کیفیت		
تضمین کیفیت	کیفیت گرایی	
تداوم و بهبود کیفیت		
انتقال آزادانه اصل و فرع سرمایه	جذب سرمایه گذاری خارجی	
امنیت سرمایه گذاری خارجی		
امکان پیشرفت شغلی	بهره وری منابع انسانی	
اعطای اختیارات کافی به کارکنان		
حداقل سازی سرمایه مورد نیاز	کنترل نقدینگی و هماهنگی آن با تولید	
انضباط بازار		
رشد حجم نقدینگی	کنترل تورم	
مصرفی شدن بیشتر		
تقاضا و عرضه کل اقتصاد		
ارزش پول ملی	کنترل نوسانات نرخ ارز	
رابطه تعاملی برون سازمانی	ساختار نظام مالیاتی	
رابطه مبتنی بر اعتماد		

فعال سازی ظرفیت بالقوه	شناسایی ظرفیت های پنهان	پیامدها
	شناسایی ظرفیت های بلوکه شده	
	اعمال تعرفه های موثر	
ثبات تولید	افزایش سرمایه در گردش	

جدول ۵: کدگذاری باز داده های کیفی (شرایط زمینه ای)

مضمون	مقوله	کدباز	
موقعیت اقتصادی	منابع نفت و گاز	صادرات تجهیزات نفتی	
		تجربه مقابله با تحریم های اقتصادی	
		دسترسی مستقیم به آب های آزاد	
		صادرات فناوری برتر	
	پتانسیل های علمی	پتانسیل علمی با فناوری های برتر جهان	رشد مستمر تولیدات علمی
			هزینه تحقیق و توسعه
			توان تحقیق و توسعه
	پتانسیل های نظامی	فناوری قوی در تولید تسلیحات	قدرت سایبری بالا
			قدرت نظامی دریایی، هوایی و زمینی قوی
			استقلال سیاسی
شرایط زمینه ای	موقعیت سیاسی	عضویت در سازمان آکو، شانگهای و سازمان های مطرح جهانی	
		استقلال و قدرت ملی	
	موقعیت ژئوپلتیکی	موقعیت ایران به صورت مرکز و کانون پانزده کشور	بیش از ۲۰۰ کیلومتر ساحل مناسب عملیاتی منطقه خلیج فارس و دریای عمان
			نقش محوری در تأمین امنیت منطقه
			نقش در استقرار صلح و ثبات بین المللی
			رهبری قوی
	حکومت اسلامی	حکومت دینی مردمی	اعتقاد راسخ به ارزش های اسلامی
			تحکیم ارزش های معنوی و اخلاقی
			عدالت محوری
			استکبار ستیزی و پرهیز از ظلم
پتانسیل های بازار ارز	بهبود مدل مداخله بانک مرکزی	ایجاد مناطق آزاد تجاری با اوراسیا	
		توافقنامه تجارت آزاد	
پتانسیل های مناطق آزاد	ویژگی های مناطق آزاد تجاری در ایران	آزادی در پرداخت و دسترسی بین المللی	
		سرعت بالا در انتقالات بین المللی و فرامرزی	
پتانسیل های ارز دیجیتال	استفاده از ارز مجازی در شرایط تحریمی ایران		

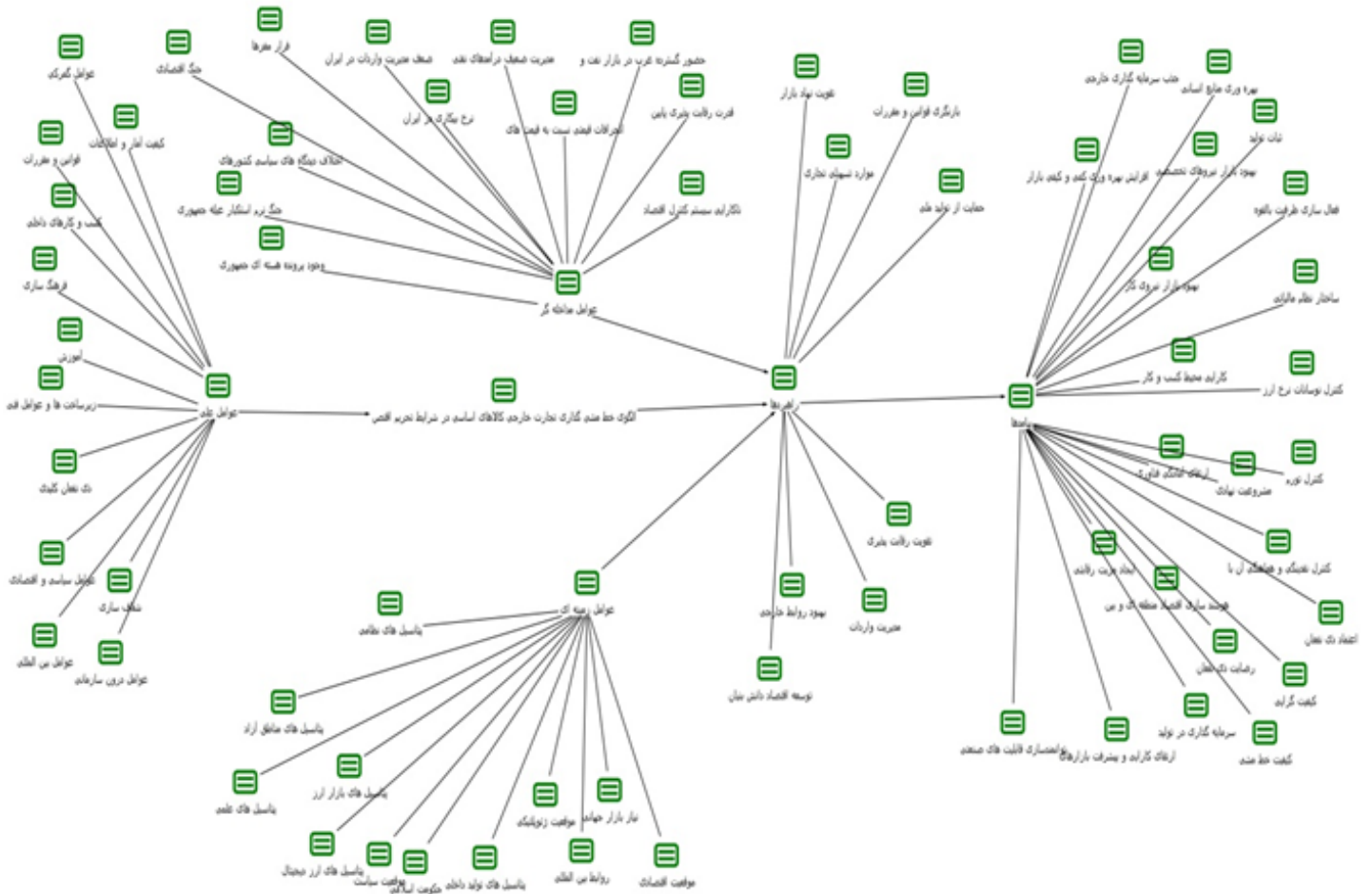
کاهش قدرت تحریم دلاری آمریکا علیه اقتصاد ایران	
امکان ایجاد ارزهای مجازی منطقه‌ای و تسهیل در پیمان‌های پولی دو و چندجانبه	
تسهیل در جهانی‌شدن کسب‌وکارهای داخلی و بهبود صادرات غیرنفتی	شرایط زمینه‌ای
خودکفایی در تولید داخلی کالاهای مصرفی	
تولید عظیم داخلی محصولات کشاورزی	
تجربه تحریم و افزایش تولیدات داخلی	پتانسیل‌های تولید داخلی
تامین امنیت غذایی با تکیه بر تولید داخلی	
افزایش روابط دوستانه جمهوری اسلامی ایران با همسایگان	روابط بین‌المللی
قرار داشتن جمهوری اسلامی ایران در مسیر کریدورهای جهانی ترانزیتی شمال- جنوب و شرق - غرب	
زمینه‌های فرهنگی مشترک میان جمهوری اسلامی ایران و کشورهای منطقه	
نیاز کشورها به گاز جمهوری اسلامی ایران	نیاز بازار جهانی
نیازهای اقتصادی کشورهای عراق و افغانستان و آسیای میانه به جمهوری اسلامی ایران	

جدول ۶: کدگذاری باز داده‌های کیفی (شرایط مداخله‌گر)		
مضمون	مقوله	کدباز
شرایط مداخله‌گر	جنگ اقتصادی	دشمنی‌های جهانی و عدم همکاری‌های مراکز تجاری جهانی
		تحریم اقتصادی
		تحریم‌های نفتی، تجاری و مالی غرب علیه ایران
شرایط مداخله‌گر	جنگ نرم علیه جمهوری اسلامی ایران	تأثیرگذاری قدرت‌های بیگانه بر کنترل بیشتر انرژی و کاهش قیمت نفت و گاز در جهان
		حضور گسترده غرب در بازار نفت و انرژی
		حضور گسترده آمریکا در منطقه نفوذ جمهوری اسلامی ایران
وجود پرونده هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران در شورای امنیت	اختلاف دیدگاه‌های سیاسی کشورهای منطقه با ایران	شبکه‌های رادیویی
		شبکه‌های جاسوسی
		ایجاد شکاف‌های نسلی
فرار مغزها	قدرت رقابت‌پذیری پایین	القای روحیه یأس نسبت به الگوی توسعه ایرانی-اسلامی و آینده
		فعالیت‌های هسته‌ای ایران
		اختلاف نظرهای پرونده هسته‌ای ایران
فرار مغزها	قدرت رقابت‌پذیری پایین	اختلاف دیدگاه‌های سیاسی کشورهای منطقه با ایران
		فرار مغزها به دلیل جاذبه‌های کشورهای غربی
		اعطای بورس تحصیلی به نخبگان
انحرافات قیمتی نسبت به قیمت‌های جهانی در اقتصاد جمهوری اسلامی	انحرافات قیمتی نسبت به قیمت‌های جهانی در اقتصاد	عدم تمرکز بر حل مسائل اقتصادی
		ضعف بهره‌وری منابع در اقتصاد جمهوری اسلامی ایران
		انحرافات قیمتی نسبت به قیمت‌های جهانی در اقتصاد جمهوری اسلامی

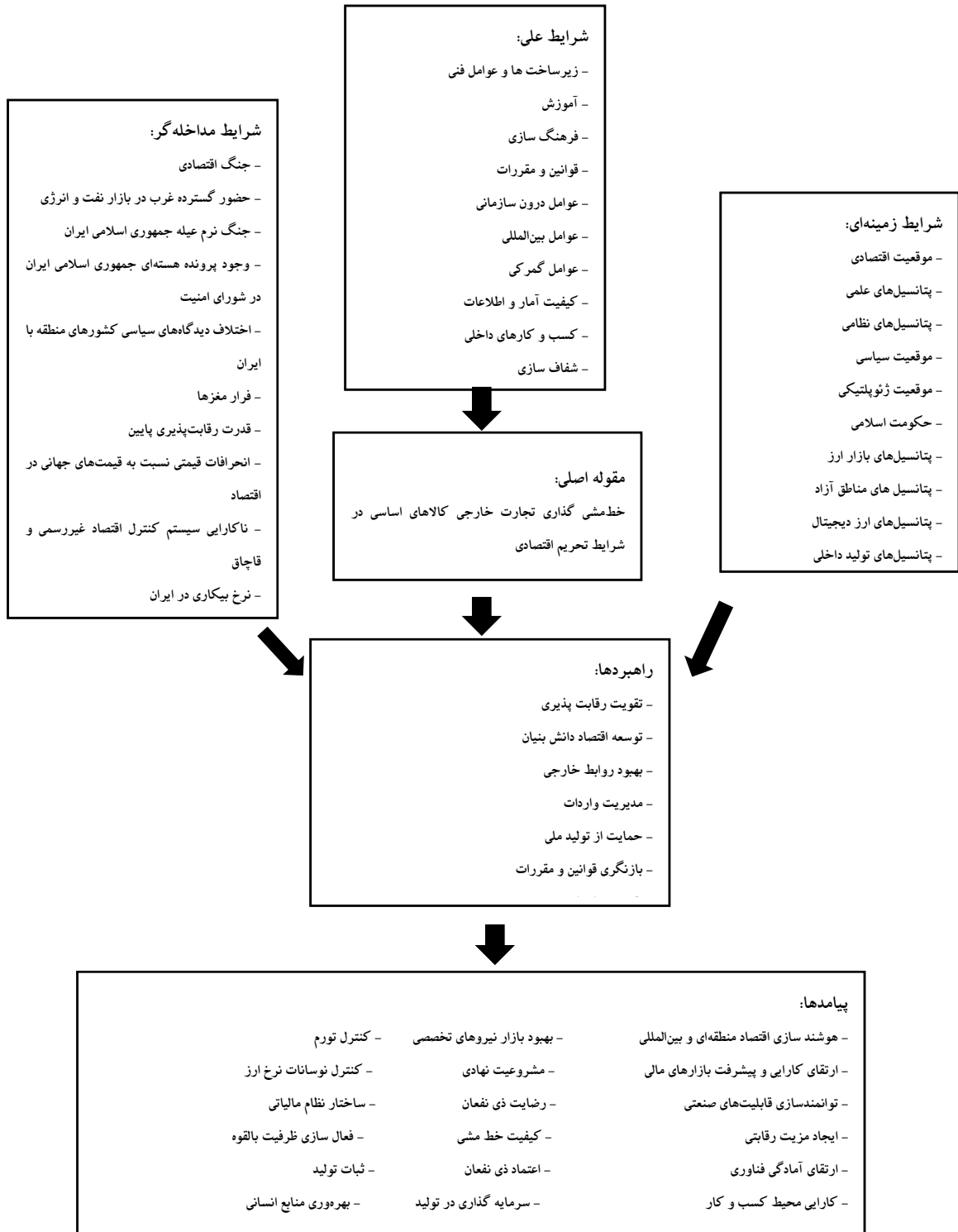
شرایط مداخله گر	ناکارایی سیستم کنترل اقتصاد غیررسمی و قاچاق	ناکارایی سیستم کنترل اقتصاد غیررسمی و قاچاق
	افزایش بی رویه نرخ بیکاری	نرخ بیکاری در ایران
	ضعف ارتباط متقابل دانشگاه با بخش های تولید	ضعف مدیریت واردات در ایران
	مناسب نبودن فضای کسب و کار در ایران	ضعف مدیریت واردات در ایران
	ضعف مدیریت واردات در ایران	مدیریت ضعیف درآمدهای نفتی
	مدیریت ضعیف درآمدهای نفتی	مدیریت ضعیف درآمدهای نفتی

مقوله محوری، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها مشخص شد.

میان عوامل شناسایی شده پارادایم، کدگذاری محوری انجام شد و براساس آن ارتباط خطی میان مقوله‌های پژوهش شامل شرایط علی، شکل (۱) مدل پژوهش را نشان می‌دهد:

خروجی گرافیکی نرم افزار MAXQDA

شکل ۱: الگوی خط‌مشی‌گذاری تجارت خارجی کالاهای اساسی در شرایط تحریم اقتصادی

نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر شناسایی عوامل موثر بر خط‌مشی‌گذاری تجارت خارجی کالاهای اساسی در شرایط تحریم اقتصادی می‌باشد. در این پژوهش از نظریه داده بنیاد استفاده گردید و به تدوین مدلی جامع که شامل عوامل علی، عوامل مداخله‌گر، عوامل زمینه‌ای،

راهبردها و پیامدهای ارائه الگوی خط‌مشی‌گذاری تجارت خارجی کالاهای اساسی در شرایط تحریم اقتصادی است، پرداخته شد. مصاحبه عمیق به‌عنوان اصلی‌ترین ابزار جمع‌آوری داده‌ها در این مرحله مورد استفاده قرار گرفت. نمونه‌گیری با روش در دسترس، آغاز شد و پس از آن به روش گلوله برفی ادامه یافت در ۱۵ مصاحبه

مورد بازبینی قرار گرفته و در تفسیرها، پیشنهادها و یافته‌ها کاملاً منعطف عمل شده است.

در مجموع الگوی به دست آمده در پژوهش حاضر طبق جداول بالا به ترتیب اولویت مشتمل بر ۶ بعد، ۷۷ مؤلفه و ۲۲۳ کد است. یافته و دستاورد نهایی پژوهش حاضر، الگویی نسبتاً جامع و کامل بر اساس استلزامات و ویژگی‌های تجارت خارجی است و از سایر الگوهای ارائه شده توسط صاحب نظران با توجه به این که برای جوامعی غیر تجاری تدوین شده‌اند، مناسب تر است. سایر الگوهای ارائه شده برای جوامعی مثل دانشجویان، کارکنان، پرستاران، یا سایر نهادها و سازمان‌های آموزشی بوده است و اگر برخی از آن‌ها برای واحدهای صنعتی بوده است خیلی مختصر بوده‌اند و جامعیت و تعمیم پذیری آن‌ها بسیار کم است و نمی‌توانند الگوی مناسبی برای تجارت خارجی در دوران تحریم اقتصادی باشند.

اشباع داده‌ها حاصل گردید. برای تحلیل داده‌های به دست آمده از سه نوع کد گذاری باز، محوری و انتخابی استفاده شد.

در این پژوهش مقوله «شناسایی عوامل موثر در الگوی خط مشی گذاری تجارت خارجی کالاهای اساسی در شرایط تحریم اقتصادی» به عنوان مقوله محوری انتخاب گردید به این علت که رد پای این مقوله در سراسر داده‌ها قابل مشاهده است و در تمامی مصاحبه‌ها تقریباً به آن‌ها اشاره شده است و نقش محوری ایفا می‌کند. جهت تعیین روایی (تأیید پذیری) یافته‌ها نیز از سه تکنیک جمع‌آوری داده‌ها از منابع متعدد، تحلیل موارد منفی و انعطاف روش استفاده گردید. منابع داده‌ها متنوع بوده و همسوسازی به کار گرفته شده است. پژوهشگر در تحلیل موارد منفی مصاحبه‌ها، تبیینات متناقض تفسیر شده را در داده‌ها حل کرده است. همچنین برنامه مصاحبه، بارها ارزیابی مجدد شده و محتوا و فرآیندهای آن

جدول ۶: مقایسه یافته‌های پژوهش با سایر پژوهش‌ها

مؤلفه‌ها	تحقیق حاضر	سیف (۹)	هزاوئی و زیرکی حیدری (۱۰)	میر معزی (۱۱)	پوپوا و همکاران (۱۲)	کارسو (۱۳)	زهایی (۱۴)	عزتی (۱)
زیرساخت‌ها و عوامل فنی	*	*	*				*	
آموزش	*	*			*			
فرهنگ سازی	*				*			
قوانین و مقررات	*				*			
عوامل درون سازمانی	*				*			
عوامل بین المللی	*		*		*	*	*	*
عوامل گمرکی	*	*		*			*	
کیفیت آمار و اطلاعات	*							
دولت الکترونیکی	*	*						
شفاف سازی	*							
ذی نفعان کلیدی	*							
عوامل سیاسی و اقتصادی	*						*	
موقعیت اقتصادی	*							*

اسلامی ایران متکی بر ارزش‌های اسلامی در جهت تعامل اقتصادی با جهان، ارتقای کارآمدی، تحرک بی‌وقفه و جهت‌دار از طریق دیپلماسی و حضور فعال در معاهدات و مجموعه‌ها و هسته‌های منطقه‌ای و جهانی برای استفاده از ظرفیت‌های موجود، حفظ منافع تجدید ناپذیر از طریق مدیریت منابع و جستجوی جایگزین برای آن‌ها در راستای تحقق استقلال و عدم وابستگی به نظام سلطه، ایجاد رشد اقتصادی در جهت افزایش تولید سرانه، اشتغال مولد و کاهش وابستگی اقتصادی با تأکید بر خودکفایی محصولات راهبردی کشاورزی و مهار تورم و کاهش ضعف در بهره‌وری از منابع و جلوگیری از اتلاف منابع و استفاده بهینه از آن برای تقابل با تهدیدات اقتصادی پیشنهاد می‌شود.

چنان که ملاحظه می‌شود نتایج به دست آمده در مقایسه با سایر پژوهش‌ها کامل‌تر و جامع‌تر است. تحقیقات بررسی شده و مرتبط نشان داد اولاً تحقیقات انجام شده به صورت داده بنیاد نظام مند نبوده است. به این معنی که عوامل علی، شرایط زمینه‌ای، عوامل مداخله-گر، راهبردها و پیامدهای الگوی خط مشی گذاری تجارت خارجی کالاهای اساسی در شرایط تحریم اقتصادی ذکر نشده است؛ ثانیاً از همه جوانب نظیر اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، فیزیکی و .. به موضوع الگوی خط مشی گذاری تجارت خارجی کالاهای اساسی در شرایط تحریم اقتصادی نگاه نکرده‌اند.

با توجه به نتایج به دست آمده در پژوهش حاضر تحکیم پایه‌های استقلال اقتصادی از طریق تقویت ساختار درونی قدرت جمهوری

References

1. Ezzati Morteza, Salmani Younes, (2015), Estimating the Effect of Economic Sanctions on Iran's Economic Growth, *Basij Strategic Studies Quarterly*, Volume 18, 67, 70-101.
2. Hejazi Nia Roya, (2016), Identifying and ranking the factors affecting the success of knowledge management with the approach of achieving a resilient economy, *Quarterly Journal of Technology Development*, Year 19, 47, 12-20.
3. Khosravi Nejad Ali Akbar, (2015), Evaluation of the effects of basic market regulation policies on the welfare index of the cost of living of urban households in Iran, *Business Research*, Volume 20, 77, 1-22.
4. Cochran, C. E., Mayer, L. C., Carr, T. R., Cayer, N. J., & McKenzie, M. (2015). *American public policy: An introduction*. Nelson Education.
5. Alvani Seyed Mehdi, Sharifzadeh Fattah, (2016), *Public Policy Making Process*, Allameh Tabatabaei University Press, Tehran.
6. Peters, B. G. (2018). *American public policy: Promise and performance*. Cq Press.
7. Hidalgo CA, Klinger B, Barabasi AL, Hausmann R. (2007). The Product Space Conditions the Development of Nations. *Science*, New Series, 5837: 482-487..
8. Argha Leila, (2011), *A Study of Sanctions on Iran's Oil and Gas Sector Using Game Theory*, M.Sc., Tarbiat Modares University.
9. Saifullah Morad (2012), *The Proposed Model of Resistance Economy of the Islamic Republic of Iran*, *Afagh-e-Security Quarterly*, Fifth Year, 16, 5-22.
10. Hazawi Seyed Morteza, Heidari Ali Ziraki, (2014), *Resistance Economics; Symbol of Jihadi Management in Iranian Political Economy*, *Islamic Revolution Studies*, Year 11, 37, 9-25.
11. Mir Moezi Seyed Hassan, (2012), *Resistance Economics and its Necessities with Emphasis on the Viewpoint of the Supreme Leader*, *Islamic Economics*, 47, 49-76.
12. Popova L, Rasoulinezhad E. (2016). *Have Sanctions Modified Iran's Trade Policy? An Evidence of Asianization and De-Europeanization through the Gravity Model*, *Department of World Economy, Faculty of Economics, Saint Petersburg State University, Russia*, 4: 1-15
13. Caruso R.) 2003 (. *The impact of international economic sanctions on trade: An empirical analysis*. *Peace Economics, Peace Science and Public Policy*, 9: 1-1.
14. Zahrani Mostafa, (1396), *Theoretical issues of economic sanctions*. Printing and Publishing Institute of the Ministry of Foreign Affairs, first edition 1998, Tehran.